

UPPSALA
UNIVERSITET

Äkthet och Sanning

Brotten i 14 och 15 kap. BrB

Annikka Arnemo Björk

UPPSALA
UNIVERSITET

Disposition

1. Övergripande systematik – förhållandet mellan 14 och 15 kap. BrB.
2. Urkundsbegreppet
3. Ett urval av de särskilda brotten i 14 kap.
4. Ett urval av de särskilda brotten i 15 kap.

Övergripande systematik

14 kap. BrB

- Skyddsintresset är särskilda bevismedels tillförlitlighet.
- Förfalskningsbrott = fokus på objekt.
- Brotten kan grovt delas in i två grupper:
 - a) Brott rörande urkunder (handlingar och bevismärken).
 - b) Övriga förfalskningsbrott (konst, pengar, andra typer av märken).

Övergripande systematik

15 kap. BrB

- Skyddar intresset av att sanningsenliga uppgifter lämnas i vissa sammanhang.
- Sanningsbrott = fokus på innehåll.
- Brotten kan grovt delas in i två grupper:
 - a) Brott där osanna uppgifter lämnas inför/till domstol eller andra rättsvårdande myndigheter.
 - b) Brott där osanna uppgifter lämnas i urkunder eller där urkunder/andra handlingar används på ett sanningslöst sätt.

UPPSALA
UNIVERSITET

Vad är en urkund?

(14:1) Handlingar, elektroniska handlingar och bevismärken kan vara urkunder.

1. FYSISKA HANDLINGAR

Handlingsbegreppet: Krav på tillräckligt bestämd språklig form och varaktighet.

För att utgöra en urkund ska handlingen ha:

- a) Ett föreställningsinnehåll
- b) Utställarangivelse och
- c) Originalkaraktär.

Vad är en urkund?

2. ELEKTRONISKA HANDLINGAR

Skyddar den elektroniska handlingen i dess lagrade form.

För att utgöra en urkund ska den elektroniska handlingen ha:

- a) Ett föreställningsinnehåll och
- b) En utställarangivelse som kan kontrolleras på ett tillförlitligt sätt.

Vad är en urkund?

3. BEVISMÄRKEN

- Skiljer sig från handlingar på så sätt att de är starkt förenklade/komprimerade.
- Föreställningsinnehållet är ofta underförstått.
- För urkundskvalitet uppställs samma krav som för fysiska handlingar.
- Exempel på bevismärken: kassakvitto, garderobs- eller inträdesbiljett, mottagningsbevis, id-kort etc.

UPPSALA
UNIVERSITET

Liten översikt

EN URKUND KAN VARA:

ÄKTA MEN OSANN

URKUNDEN HÄRRÖR I SIN HELHET FRÅN DEN SOM SER UT ATT VARA UTSTÄLLARE MEN INNEHÅLLET ÄR INTE SANNINGSENLIGT.

FALSK MEN SANN

DET SOM FÖRMEDLAS I URKUNDEN ÄR SANNINGSENLIGT MEN DEN HÄRRÖR INTE (ALLS ELLER I SIN HELHET) FRÅN DEN UTSTÄLLARE DEN SER UT ATT HÄRRÖRA FRÅN.

FALSK OCH OSANN

DET SOM FÖRMEDLAS I URKUNDEN ÄR INTE SANNINGSENLIGT OCH DEN HÄRRÖR INTE (ALLS ELLER I SIN HELHET) FRÅN DEN UTSTÄLLARE DEN SER UT ATT HÄRRÖRA FRÅN.

UPPSALA
UNIVERSITET

Brott rörande urkunder

Urkundsförfalskning (14:1)

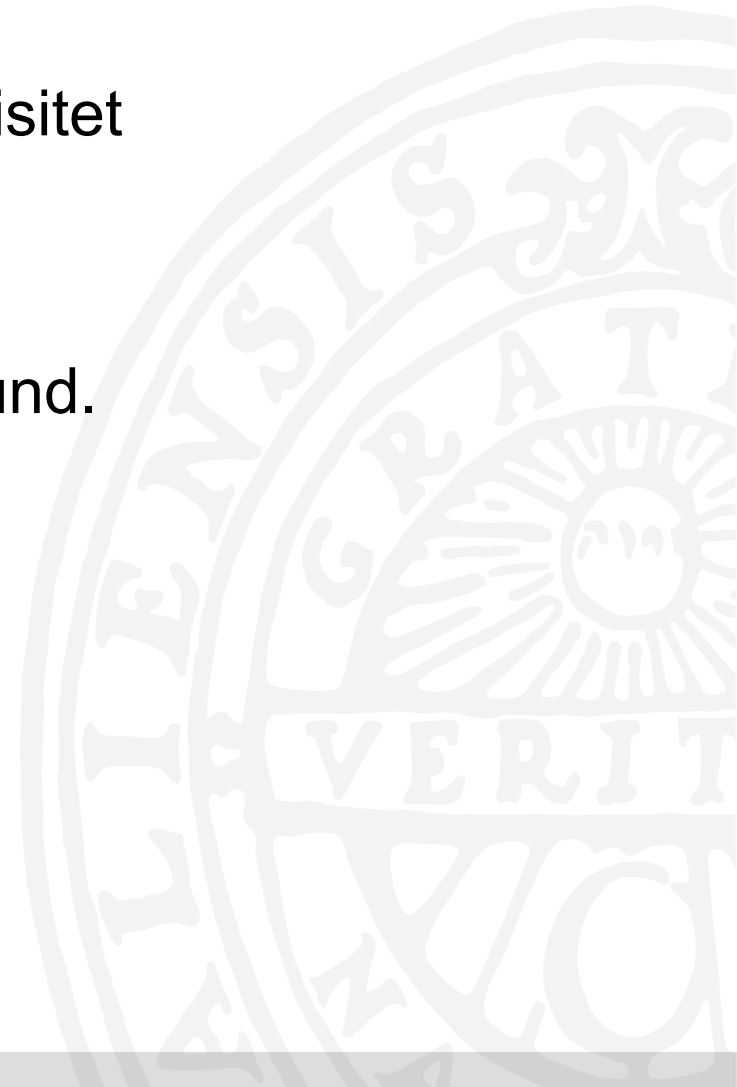
Den som obehörigen, genom att skriva eller på liknande sätt ange en annan persons namn eller på annat sätt, framställer en falsk urkund eller ändrar eller fyller ut en äkta urkund döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende för urkundsförfalskning till fängelse i högst två år.

UPPSALA
UNIVERSITET

Brott rörande urkunder

- A) Förfalskningsåtgärden/handlingsrekvisitet
 - i) Obehörigen skriva annans namn.
 - ii) På annat sätt framställa en falsk urkund.
 - iii) Ändra eller fylla ut en äkta urkund.

UPPSALA
UNIVERSITET

Brott rörande urkunder

B) Objektrekvisitet = Urkund

C) Effektrekvisitet: Fara i bevishänseende

- Avser konkret fara
- Relaterar till människor (men jfr. NJA 2009 s.111)
- Ska föreligga vid tidpunkten för förfalskningsåtgärdens avslutande
- Mer abstrakt än ett typiskt konkret farerekvisit

UPPSALA
UNIVERSITET

Brott rörande urkunder

Hindrande av urkunds bevisfunktion (14:4)

"Den som utan att vid tillfället ha rätt till det förstör, gör obrukbar eller döljer en urkund, döms om åtgärden innebär fara i bevishänseende och brottet inte är att anse som bokföringsbrott, för hindrande av urkunds bevisfunktion till fängelse i högst två år."

UPPSALA
UNIVERSITET

Övriga förfalskningsbrott

Signaturförfalskning (14:5)

Förfalskning av annans signatur på konstverk.

Penningförfalskning (14:6)

Förfalskning av sedlar och mynt.

Märkesförfalskning (14:8)

T.ex. förfalskning av värde- eller kontrollmärken.

Förfalskning av fast märke (14:9)

Förfalskning (t.ex. obehörigt anbringande) av exempelvis ett gränsmärke.

Mened m.m.

Mened (15:1)

”Den som, efter att han eller hon har avlagt en ed som är föreskriven i lag, lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen döms för mened till fängelse i högst fyra år.”

- Eden ska vara lagstadgad och ska avges för att bekräfta riktigheten i en utsaga. (T.ex. vittneseden i RB 36:11)
- Prövningen av om t.ex. vittnesutsagan är osann sker genom en jämförelse mellan denna och det domstolen har funnit vara klarlagt/utrett.
- Notera att mened kan begås genom underlåtenhet.

UPPSALA
UNIVERSITET

Mened m.m.

Osann partsutsaga (15:2)

- Konstruktionen är i stort sett densamma som för menedsbrottet.
- Skillnaden är att utsagan lämnas vid förhör under sanningsförsäkran.
- Framför allt aktuellt i tvistemål.

Ansvarsfrihetsregeln i 15:4

- Undantag från utgångspunkten att en sanningslös utsaga under ed/sanningsförsäkran ska förenas med straffansvar.

Aktualiseras i två typer av situationer:

1. När utsagan saknar betydelse för saken eller
2. när den som lämnade utsagan hade rätt att vägra yttra sig, och omständigheterna kan anses innebära skälig ursäkt för att hen gjorde det ändå.

Falskt eller obefogat åtal m.m.

Falskt eller obefogat åtal (15:5)

- Åtalet kan väckas av åklagare eller enskild.
- Det ska vara klarlagt att den som åtalet avser är oskyldig.
- Gärningsmannen ska ha ett överskjutande uppsåt i förhållande till att den åtalade ska fällas till ansvar.
- Obefogat åtal enligt tredje stycket när åtal väcks utan att det föreligger sannolika skäl.

Falsk eller obefogad angivelse (15:6)

- Det ska vara fråga om en angivelse: någon ska utpekas som skyldig och utsagan ska kunna läsas som en uppmaning till åtal.
- Anmälan ska ske till behörig myndighet.
- Angivelsen måste vara riktad mot en oskyldig.
- Obefogad angivelse enligt andra stycket är en oaktsamhetsvariant.

Falskt eller obefogat åtal m.m.

Falsk eller vårdslös beskyllning (15:7)

Kan ske genom att till behörig myndighet

1. sanningslöst beskylla någon för brott,
2. sanningslöst påstå en besvärande omständighet eller
3. sanningslöst förneka en mildrande eller friande omständighet.

- Subsidiär i förhållande till 15:6
- Kräver inte att en begäran om åtal kan anses framgå av utsagan.
- Kräver inte att den utpekade är oskyldig.

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

- Dessa brott har en koppling till brotten i 14 kap på så sätt att de förutsätter att osanna uppgifter lämnas i urkunder eller att urkunder/handlingar används på ett sanningslöst sätt.
- Förutsätter en förståelse för urkundsbegreppet och för distinktionen mellan äkthet och sanning.
- Rekvisitet fara i bevishänseende aktualiseras även för dessa brottstyper.

UPPSALA
UNIVERSITET

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

Osann försäkran (15:10)

Den som på annat sätt än muntligen lämnar osann uppgift eller förtiger sanningen, när uppgiften enligt lag eller annan författning lämnas på heder och samvete eller under annan liknande försäkran, döms, om åtgärden innebär fara i bevishänseende, till böter eller fängelse i högst sex månader.

Se t.ex. NJA 2021 s. 56 "Högskoleprovet".

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

Osant intygade (15:11 första stycket)

- Den osanna uppgiften ska lämnas i en urkund.
- Det ska vara fråga om en osann uppgift om vem man är eller om annat än egna angelägenheter.
- Brottet kan också begås genom att man för skens skull upprättar en urkund rörande en rättshandling.
- Det kan uppstå vissa konkurrensproblem i förhållande till urkundsförfalskning i 14:1.

UPPSALA
UNIVERSITET

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

Brukande av osann urkund (15:11 tredje stycket)

- När en sådan osann urkund som avses i första stycket åberopas eller används kan man dömas särskilt för brukandet.

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

Missbruk av urkund (15:12 första stycket)

- Att sanningslöst åberopa pass, betyg, id-handling eller annan sådan för enskild person utställd urkund såsom gällande för sig eller annan person eller
- Att lämna ut sådan urkund för att missbrukas på det sättet.
- Se t.ex. NJA 2016 s. 95 "Förarprovet".

Sanningsbrott som rör urkunder och handlingar

Missbruk av handling (15:12 tredje stycket)

- Att sanningslöst utge en handling för att vara en riktig kopia av en viss urkund.
- Det ska vara naturligt att betrakta handlingen som en kopia. (Jfr. t.ex. en avskrift)
- Det har ingen betydelse om ett äkta original inte existerar över huvud taget eller om det finns ett original som inte stämmer överens med den aktuella handlingen.